

УДК 327:5+327:8

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.1.21>

О. Д. Терещук

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри національної безпеки
Інституту безпеки ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
ORCID ID: 0000-0001-7469-0620

С. Ф. Кривошликов

кандидат технічних наук, доцент кафедри національної безпеки,
Інституту безпеки ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
ORCID ID: 0009-0008-5494-8880

ДІАГНОСТИКА ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ ПО МОТИВАМ ДАВОСУ-2024

Статтю присвячено проблематиці окреслення та оцінки найновіших загроз міжнародній безпеці та визначення алгоритму першочергових дій для підготовки до протидії цим загрозам і їх наслідкам.

Детальну увагу зосереджено на особливостях загроз міжнародній безпеці, які найбільш активно обговорювалися на майданчику Міжнародного економічного форуму у Давосі (World Economic Forum-2024). Ключовими загрозами сучасній міжнародній безпеці можна вважати: геополітичні ризики, що загострюються новими війнами; появу/поширення умовної хвороби «Х»; неконтрольоване поширення штучного інтелекту.

Не менш небезпечними є ще й такі загрози міжнародній безпеці як: міжнародний тероризм; екологічні проблеми; перспективи застосування ядерної зброї; етнічні й релігійні війни; діяльність тоталітарних сект; неконтрольована міграція; організована злочинність.

Наголошено на тому, що поява вказаних нових загроз і викликів, змушує уряди різних країн переглянути традиційні підходи до розв'язання проблем безпеки. Самі ці загрози й виклики завжди взаємопов'язані та взаємозалежні. Тому, глобалізація міжнародних проблем змушує держави змінювати не тільки свої підходи до забезпечення власної безпеки, визначення сутності нових загроз і викликів, а й розробляти нові засоби і заходи їх нейтралізації.

Окремої уваги дослідників заслуговують питання достовірності прогнозування загроз. Наявний методологічний апарат чудово адаптований до специфіки геополітичної взаємодії, проте не завжди дозволяє врахувати сучасні особливості розвитку технологій та супутніх управлінських рішень. Зазначене обумовлює потребу оптимізації методології прогнозування безпекових загроз як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Ключові слова: міжнародна безпека; загрози міжнародній безпеці; Міжнародний економічний форум 2024; прогнозування загроз; воєнні конфлікти; агресія російської федерації проти України; хвороба «Х», штучний інтелект; правове регулювання штучного інтелекту.

Обґрунтування актуальності теми дослідження. Сучасний світ, з огляду на ряд суб'єктивних та об'єктивних обставин, характеризується високим ступенем нестабільності. При цьому, загрози міжнародній безпеці існують майже в кожній сфері людської життєдіяльності. Як попереджав світ ще у 1979 році Папа Римський Іван Павло II - сучасній людині постійно загрожує те, що є справою її рук, що є результатом діяльності її розуму, прагнень її волі.

В цьому і полягає трагедія людського існування в її широкому значенні [1]. І хоча здавалося б очевидним, що глобалізація, науковий прогрес та розвиток різних сфер сучасної діяльності, дозволяють задовольняти все більші потреби, варто пам'ятати, що при цьому вони ж породжують і певні загрози міжнародній безпеці. Більше того, долаючи одні виклики, світ може створювати для себе нові загрози, і деколи «ліки можуть бути гіршими за хворобу».

До виникнення чергових локальних та регіональних конфліктів призводять не тільки політичні й дипломатичні суперечки, а також і слабкорозвинена економіка окремих країн, торгові суперечності, неконтрольовані переміщення мігрантів та біженців, екологічний стан, наркобізнес, тероризм і релігійне різноманіття. Сучасні інформаційні технології зв'язку часто загострюють проблеми, які існували століттями, проте перебували не у такому активному стані. Зазначене й обумовлює актуальність дослідження загроз міжнародній безпеці, з огляду на проведення Міжнародного економічного форуму у Давосі (World Economic Forum-2024).

Метою дослідження є окреслення та оцінка найновіших загроз міжнародній безпеці та визначення алгоритму першочергових дій для підготовки до протидії цим загрозам і їх наслідкам.

Виклад основного матеріалу. Традиційно міжнародною загрозою вважається обставина або подія, після появи якої виникають конкретні негативні наслідки, що стосуються певних матеріальних активів, знань, здоров'я населення, викривлення інформації, насильства, технічних збоїв тощо. Поява різних загроз очікувано викликає почуття тривоги та безвиході у населення світу. Тому, цим проблемам все частіше приділяють увагу різні міжнародні організації та заходи, навіть якщо історично вони були орієнтовані на інші аспекти міжнародних відносин.

Міжнародний економічний форум, що проходить кожен рік у Давосі, присвячений, виходячи з назви, економічним проблемам у світі. Проте в ході останнього форуму – Давосу-2024 (World Economic Forum-2024), спостерігали дещо іншу картину. Учасники визнали, що ситуація у світовій економіці спостерігається як відносно непогана чи не така вже й проблемна, як це прогнозували два роки тому. Натомість, головними предметами для обговорення стали проблеми, які не є економічними, але були заявлені ключовими загрозами для сучасного світу в цілому, а відтак - і для глобальної економіки зокрема.

Перша загроза – геополітичні ризики. У даному контексті, Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляйен (Ursula Gertrud von der Leyen) повідомила, що у світі дедалі ширше розгортається епоха «конфліктів та конфронтації, роздробленості та страху». Вона переконана, що накопичення конфліктів несе загрозу для глобального порядку та післявоєнного відновлення суспільства [2].

Друга загроза – страх населення Землі перед можливими викликами нової пан-

демії, умовної хвороби «Х». Після пандемії COVID-19 та глобального вжиття заходів з протидії їй, громадяни десятків країн з острахом сприймають новини про нові хвороби.

Загроза третя – розповсюдження штучного інтелекту і руйнівні наслідки його безконтрольного впровадження в різні сфери сучасного життя [3].

Розробка превентивних та поточних заходів протидії цим загрозам наразі вважається актуальним питанням міжнародної безпеки [4].

Найбільш традиційною з перелічених проблем є геополітичні ризики. Але міжнародні загрози та збройні конфлікти вже не просто накопичуються, вони стали розвиватися за принципом ланцюгової реакції. Попередній світовий порядок, описаний Генрі Кісінджером [1] значною мірою зруйнований, а яким стане новий, ніхто не розуміє. І неспівпадіння інтересів ключових суб'єктів, у процесі формування нових правил міжнародної безпеки, лише посилюються. Універсальних моделей безпеки немає, а ті, які пропонуються, можуть бути погано поєднуваними, або й взагалі - суперечити одна одній.

Росія послідовно просуває порядок, побудований на власній «Ординській моделі безпеки», заснований на домінуванні агресивної військової сили з боку кількох держав, із розподілом між ними сфер впливу [5]. Китай же використовує росію як таран для руйнування попередньої системи міжнародної безпеки, а сам покроково формує організаційну базу та мережу свого глобального впливу.

Україна, разом із кількома своїми партнерами, пропонує зупинити та покарати головного порушника системи міжнародної безпеки – російську федерацію, а також вдосконалити глобальну систему міжнародної безпеки. Проте, ні США ні ЄС наразі ще не здатні до рішучих дій. В кращому випадку - вони намагаються пригасити наявні кризові ситуації та зупинити масштаби їх небезпечного поширення. Водночас, попередження про можливі загрози майбутньої війни з росією (та в перспективі й з Китаєм), як і попередження про необхідність підготовки до такої війни, лунають на Заході дедалі частіше.

Якщо описані ризики міжнародної безпеки у Світі продовжать поширюватись (навіть - стихійно), на Світ чекає неминучий конфлікт коаліції держав «Вестфальської моделі безпеки» [5] із найбільш агресивними тоталітарними режимами Ординської моделі безпеки (Росія, Північ-

на Корея, Іран) [3]. Зрозуміло, що Китай деякий час не приєднуватиметься до цієї війни, алєне-одмінно використовуватиме її у своєму геополітичному протистоянні зі США.

Водночас, Китай має власну точку протистояння з США, яка пов'язана зі статусом Тайваню. Протягом десятиліть США дотримувалися політики «стратегічної неоднозначності», згідно з якою Китай не міг бути впевненим, чи стануть США на захист Тайваню в разі китайського вторгнення [6]. Прогнози західних аналітиків щодо дедлайну ймовірного китайського вторгнення на Тайвань варіюються здебільшого від 2027 до 2050 років [7]. Водночас, деякі фахівці вже почали попереджати про можливість більш раннього вторгнення, якщо керівництво Китаю вважатиме, що Сполучені Штати все більше вплутуються у війни в Європі та на Близькому Сході. Адже в такому разі США доведеться мати можливу війну на три фронти [7]. І з огляду на поступову ескалацію війни як в Україні, так і на Близькому Сході, такі прогнози не видаються надто фантастичними.

Більш простими для розуміння й прогнозування, видаються загрози, пов'язані з хворобою «Х». Про неї нагадав Генеральний директор Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) Тедрос Гебрейєсус (Tedros Adhanom Ghebreyesus). Він закликав світ належним чином готуватися до «майбутніх невідомих пандемій», які можуть загрожувати планеті та людству – хворобам «Х». Цей термін, до речі, не новий, ВООЗ використовує його ще з 2018 року, як символічне позначення хвороб, про які Світ ще не знає. Характерно, що у 2018 році на таку потенційну проблему не звернули достатньо уваги, але все змінилося після спалаху пандемії Covid-19 [8]. Тепер же у суспільстві сформувалося розуміння проблеми. Водночас, напрацьовано й дієві заходи протидії пандемії, що робить загрозу більш прогнозованою.

Серед іншого, вже запропоновано тезове формулювання алгоритмів знешкодження медичних загроз. Але тут вбачається явно виражений корпоративний інтерес ВООЗ. Адже помітно, що керівництву організації сподобалося виступати в ролі міжнародного антикризового менеджера, і хочеться зберегти за собою цю роль і надалі. Звісно, на тлі інших проблем міжнародної безпеки, багато хто з цим не погодиться, особливо з огляду на різноманітність та жорсткість пропонованих ВООЗ епідеміологічних

обмежень. Проте, відповідні суб'єкти постійно розробляють механізми швидкого та глобального реагування на загрозу виникнення умовної хвороби «Х», враховуючи, також і вже наявний досвід боротьби з пандемією COVID-19.

Помітно складнішим видається питання щодо загрози розповсюдження неконтрольованого штучного інтелекту. Міжнародні масштаби цієї загрози наразі перебувають лише на стадії усвідомлення. Крім того, це не тільки ризик та загроза, які вбачаються в різних сенсах, від втрати великої кількості робочих місць, до несподіваних наслідків впровадження штучного інтелекту у багатьох сферах суспільного існування, а й новий потужний інструмент розвитку Світу.

Заборонити адміністративним шляхом подальше впровадження штучного інтелекту в суспільне життя вже не вдасться, тому що обмежити процес еволюції досить важко. Швидше буде навпаки, держапи намагатимуться бути лідерами, і ми спостерігатимемо у галузі штучного інтелекту зростання вже розпочатої глобальної конкуренції. У кращому випадку, цей процес варто спробувати наздогнати в нормативному полі та адмініструвати задля глобального контролю. Зрештою, в ЄС уже здійснюються певні спроби реагування на дану проблему [9]. Якою буде їх ефективність, покаже час.

Окрім зазначених на особливу увагу заслуговують ще й такі загрози міжнародній безпеці, як:

- міжнародний тероризм,
- екологічні проблеми,
- застосування ядерної зброї,
- етнічні і релігійні війни,
- діяльність тоталітарних сект,
- неконтрольована міграція,
- організована злочинність.

Перелічені явища завдають шкоди не окремій конкретній країні, але й усфій системі європейської та міжнародної безпеки.

Під кінець Давоського форуму з'явилося усвідомлення ще однієї потенційної загрози, яка пов'язана із можливим обранням неоднозначних осіб на пост президентів великих країн, що матиме відчутний вплив на всю систему міжнародної безпеки [10]. Наприклад, особа Дональда Трампа (Donald John Trump) викликає різні думки про перспективи стабільності світового порядку, після можливого його обрання. Коли він отримав впевнену перемогу на республіканському праймерізі в Айові, в кулуарах Давосу, почали інтенсивно обговорювати ймовірні сценарії наслідків для міжнародної безпе-

ки від можливої перемоги Трампа на президентських виборах у США [11]. При цьому, думки коливались від досить негативних оцінок (політична криза в США, криза єдності та ослаблення Західного світу, вихід США з НАТО тощо), до оптимістичних (мовляв, жити можна і з Трампом, але необхідно запровадити особливу стратегію взаємовідносин із ним та його командою).

Проте, більшість експертів погоджуються, що ймовірна перемога Трампа на президентських виборах у США призведе до справжнього міжнародного струсу із глобальними безпековими наслідками, до яких варто готуватися вже зараз. І зрештою це стане ще одним вагомим ризиком продовження, а можливо, й зростання міжнародної політичної турбулентності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Яскравим доказом зниження стабільності міжнародної безпеки в сучасному світі можна вважати перехід до обговорення проблем безпеки навіть на таких традиційних для інших галузей суспільних відносин майданчиках, як Міжнародний економічний форум у Давосі (World Economic Forum-2024).

Ключовими загрозами сучасній міжнародній безпеці можна вважати: геополітичні ризики, що загострюються новими війнами; появу/поширення умовної хвороби «Х»; неконтрольоване поширення штучного інтелекту.

Окремої уваги заслуговують ще й такі загрози міжнародній безпеці як: міжнародний тероризм; екологічні проблеми; перспективи застосування ядерної зброї; етнічні й релігійні війни; діяльність тоталітарних сект; неконтрольована міграція; організована злочинність.

Поява вказаних нових загроз і викликів, змушує уряди різних країн переглянути традиційні підходи до розв'язання проблем безпеки. Самі ці загрози й виклики завжди взаємопов'язані та взаємозалежні. Тому, глобалізація міжнародних проблем змушує держави змінювати не тільки свої підходи до забезпечення власної безпеки, визначення сутності нових загроз і викликів, а й розробляти нові засоби і заходи їх нейтралізації.

Окремої уваги дослідників заслуговують питання достовірності прогнозування загроз. Наявний методологічний апарат чудово адаптований до специфіки геополітичної взаємодії, проте не завжди дозволяє врахувати сучасні особливості розвитку технологій та супутніх управлінських рішень. Що й обумовлює потребу оптимізації методології прогнозування безпекових загроз як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаної літератури:

1. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Генрі Кіссінджер. Київ, *Наш Формат*. 2020. 320 с.
2. Володимир Зеленський та Урсула фон дер Ляєн у Давосі домовилися про початок скринінгу українського законодавства в межах переговорів щодо членства України в ЄС. 16 січня 2024 року. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-ta-ursula-fon-der-lyayen-u-davosi-domovi-88369>
3. Lysenko S.,... The Analysis of World Information Warfare and Information Security in the Context of the Russian-Ukrainian War. *Studies in media and communication*. Vol. 11, No7 (2023), pp. 150-158. v11i7.6414. DOI: <https://doi.org/10.11114/smc>. URL: <https://redfame.com/journal/index.php/smc/article/view/6414>
4. Global Risks Report 2024: The risks are growing – but so is our capacity to respond. *World Economic Forum official site*. Jan 10, 2024. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/global-risk-report-2024-risks-are-growing-but-theres-hope/>
5. С. Лисенко-Зарецький, Безпека на межі світів. Київ. *ВД Дакор*, 2022. 416с.
6. Why Xi tried to assure U.S. he has no plans for Taiwan invasion. KEN MORIYASU, Nikkei Asia diplomatic correspondent. November 18, 2023. *Nikkei Asia*. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/APEC/Why-Xi-tried-to-assure-U.S.-he-has-no-plans-for-Taiwan-invasion>
7. China Won't Invade Taiwan – For Now. *The Diplomat*. By Philip Hou. December 08, 2023. URL: <https://thediplomat.com/2023/12/china-wont-invade-taiwan-for-now/>
8. Валерія Глінка. «10 років на завершення війни в Україні». На четвертий день ВЕФ світові лідери говорили про майбутнє України та РФ, конфлікт в Ізраїлі, загрози ШІ та економіку майбутнього. *Щоденник Давосу від Forbes*. *Forbes*. 18 січня 2024. URL: <https://forbes.ua/svit/vsesvitniy-ekonomichniy-forum-u-davosiden-chetvertiy-18012024-18612>
9. Europe reaches a deal on the world's first comprehensive AI rules. *Associated press*. *BUSINESS*. December 9, 2023. URL: <https://apnews.com/article/ai-act-europe-regulation-59466a4d8fd3597b04542ef25831322c>
10. Трамп про Україну та Путіна: аналітики оцінили висловлювання головного конкурента Байдена. *Радіо Свобода*. 19 січня 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/tramp-vyslovlyuvannya-pro-ukrayinu-reaktsiyi-analitykiv/32783655.html>

Tereshchuk O. D., Kryvoshlykov S. F. Diagnostics of international security threats for Davos-2024

The article is devoted to the problems of delineating and assessing the latest threats to international security and determining the algorithm of priority actions for preparing to counter of these threats and their consequences.

Detailed attention is focused on the features of threats to international security, which were most actively discussed on the site of the International Economic Forum in Davos (World Economic Forum-2024). Key threats to modern international security can be considered: geopolitical risks exacerbated by new wars; appearance/spread of conditional disease "X"; uncontrolled spread of artificial intelligence.

No less dangerous are such threats to international security as: international terrorism; ecological problems; prospects for the use of nuclear weapons; ethnic and religious wars; activities of totalitarian sects; uncontrolled migration; organized crime.

It is emphasized that the appearance of these new threats and challenges forces the governments of various countries to review traditional approaches to solving security problems. These threats and challenges are always interconnected and interdependent. Therefore, the globalization of international problems forces states to change not only their approaches to ensuring their own security, defining the essence of new threats and challenges, but also to develop new means and measures to neutralize them.

The issue of reliability of threat forecasting deserves special attention of researchers. The existing methodological apparatus is perfectly adapted to the specifics of geopolitical interaction, but it does not always allow taking into account the modern features of the development of technologies and related management decisions. This determines the need to optimize the methodology of forecasting security threats both at the national and international levels.

Key words: *international security; threats to international security; World Economic Forum-2024; forecasting threats; military conflicts; aggression of the russian federation against Ukraine; disease "X", artificial intelligence; legal regulation of artificial intelligence.*